

**Рішення спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії**

Спеціалізована вчена рада Донецького національного університету імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України, м. Вінниця, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії галузі знань 08 «Право» на підставі прилюдного захисту дисертації Янівського Володимира Миколайовича «Декларування недостовірної інформації та умисне неподання декларації: соціальна обумовленість криміналізації, аналіз складів кримінальних правопорушень» за спеціальністю 081 «Право» 16 травня 2025 року.

Янівський Володимир Миколайович

1990 року народження

Громадянин України

освіта вища: у 2013 році закінчив Національний університет «Одеська юридична академія» за спеціальністю «Правознавство».

У 2021 р. вступив до аспірантури Донецького національного університету імені Василя Стуса на кафедру конституційного, міжнародного і кримінального права за спеціальністю 081 «Право».

Дисертацію виконано в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України, м. Вінниця.

Науковий керівник: Мовчан Роман Олександрович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Здобувач має 8 наукових праць: 5 статей в наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, а також 3 тез доповідей на науково-практичних конференціях, семінарах, наукових читаннях, зокрема:

**Статті в наукових виданнях,
включених до переліку наукових фахових видань України:**

1. Янівський В. М. Про підстави криміналізації діяння, передбаченого ст. 366-3 Кримінального кодексу України. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2022. № 2. С. 168–178. DOI: 10.31558/2786-5835.2022.2.16. URL:

<https://jpchdnu.donnu.edu.ua/article/view/13637>

2. Мовчан Р. О., Янівський В. М. Криміналізація діянь, передбачених статтями 366-2 та 366-3 Кримінального кодексу України: аналіз на предмет відповідності принципу суспільної небезпеки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 74–78. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-7/14>. URL: http://lsej.org.ua/7_2022/14.pdf

3. Мовчан Р. О., Янівський В. М. Криміналізація умисного неподання декларації: pro at contra. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Серія Право*. 2023. Вип. 16. С. 133–140. DOI: <https://doi.org/10.33098/2078-6670.2023.16.28.133-140>.

URL: <https://visnyk.iful.edu.ua/category/%d0%b2%d0%b8%d0%bf%d1%83%d1%81%d0%ba-16-28/>

4. Янівський В. М. Про об'єкт кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366-2 та 366-3 Кримінального кодексу України. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2024. № 1. С. 229–240. DOI: 10.31558/2786-5835.2024.1.23. URL: <https://jpchdnu.donnu.edu.ua/article/view/16176>

5. Янівський В. М. Несвоєчасне (ч. 1 ст. 172-6 КУпАП) та умисне неподання декларації (ст. 366-3 КК України): проблеми розмежування, шляхи їх вирішення. *Вісник ЛННІ ім. Е. О. Дідоренка*. 2024. Вип. 2. Ч. 2. С. 189–201. DOI: 10.33766/2786-9156.106.2.189-201.

URL: <https://luhbulletin.dnuvs.ukr.education/index.php/main/article/view/227>

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради.

Міхайліна Тетяна Вікторівна .

Зауважень немає.

Мартинюк Олексій Володимирович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Зауважень немає.

Загиней-Заболотенко Зоя Аполлінаріївна – завідувач відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, професор:

1. Спірним, на мою думку, є підхід В. М. Янівського до правової природи рішень Конституційного Суду України, якими визнається неконституційною відповідна стаття Особливої частини КК України, у контексті встановлення можливості декриміналізації діянь у такому випадку. Цитуючи авторитетних учених-криміналістів, дисертант доходить висновку, що рішення Конституційного суду України від 27.10.2020 необхідно визнавати таким, що призвело до декриміналізації декларування недостовірної інформації (ст. 366-1 КК України). Водночас В. М. Янівський вказує на наявність іншого підходу в теорії кримінального права, який артикульований О. З. Гладуном, а також іншими дослідниками. Згідно з таким підходом хоча визнана неконституційною ст. 366-1 КК України не підлягає застосуванню з моменту втрати нею чинності, однак відповідне діяння, яке було вчинене до цього моменту, не може вважатися декриміналізованим, допоки не буде прийнято закон про скасування кримінальної відповідальності за таке діяння – про внесення змін до КК України.

Від вирішення означених питань загалом залежить встановлення того, до якого моменту будуть «протягтися» правові наслідки відповідного рішення парламенту чи Конституційного Суду України.

Вважаю, що декриміналізація (скасування кримінальної відповідальності) як метод кримінально-правової політики може

застосовуватися виключно законодавцем, тобто Верховною Радою України, коли відбувається виключення конкретної статті Особливої частини з КК України (це один із прийомів декриміналізації; на інших прийомах акцентувати увагу не буду). Адже декриміналізація – це зворотний процес до криміналізації, яка, як відомо, здійснюється Верховною Радою України. Тобто, суб'єкт криміналізації та декриміналізації є однаковим, і ним є Верховна Рада України. Адже той, хто встановлює кримінальну відповідальність на підставі Конституції України, той і має право її виключити за наявності для того підстав. Жоден інший суб'єкт, зокрема і Конституційний Суд України, не наділений повноваженнями здійснювати криміналізацію та декриміналізацію діянь.

Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про Конституційний Суд України» одним із повноважень цього Суду є вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність) законів України та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Вочевидь, вирішення питання про конституційність не є тотожним декриміналізації діянь.

На мою думку, визнання Конституційним Судом України окремих статей КК України неконституційними не означає їх автоматичної декриміналізації, яка, наголошую, може здійснюватися виключно парламентом. Як зазначено у ст. 91 Закону України «Про Конституційний Суд України», закони, інші акти або їх окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом рішення про їх неконституційність, якщо інше не встановлено самим рішенням, але не раніше дня його ухвалення. Тобто, визнання неконституційним окремої кримінально-правової норми у статті Особливої частини КК України стосується чинності кримінального закону в часі, та є обов'язковою передумовою для декриміналізації Верховною Радою України.

Про різну правову природу декриміналізації (скасування кримінальної відповідальності) та втрати чинності законом у разі визнання його Конституційним Судом України неконституційним свідчить і характер формулювань пунктів 4 та 4-1 ч. 1 ст. 284 КПК України, якими регламентуються / регламентувалися різні правові підстави закриття кримінального провадження. Нагадаю, що у п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК України передбачалася така підстава, як набрання чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою (вказаний пункт було визнано неконституційним рішенням Конституційного Суду України від 08.06.2022 № 3-р(П)/2022). Водночас Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо закриття кримінального провадження у зв'язку з втратою чинності законом, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння» від 01.12.2022 № 2810-IX ч. 1 ст. 284 КК було доповнено новим п. 4-1 такого змісту: «втратив чинність закон, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння».

З огляду на це, декриміналізація (скасування кримінальної відповідальності) та втрата чинності законом, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння – це нетотожні поняття.

Більше того, у кримінальній процесуальній площині таке розмежування декриміналізації (скасування кримінальної відповідальності) та втрати законом чинності законом, який було визнано неконституційним, має безпосереднє значення для вирішення відповідних питань. Зокрема, втрата чинності кримінальним законом, який було визнано неконституційним Конституційним Судом України, та який установлював караність певного суспільно небезпечного діяння, має ретроспективний характер, адже «простягається» до моменту існування відповідної норми (реабілітуюча підстава закриття кримінального провадження). Водночас декриміналізація (скасування кримінальної відповідальності Верховною Радою України має характер нормотворчої дії «постфактум», та не має ретроспективного характеру (нереабілітуюча підстава закриття кримінального провадження).

У зв'язку з цим виникає досить логічний висновок: закриття кримінального провадження через декриміналізацію кримінального правопорушення Верховною Радою України – nereабілітуюча підстава закриття, а декриміналізація Конституційним Судом України – реабілітуюча, адже неконституційною визнається норма протягом всього часу її існування. Що впливає не лише на відмінне кримінальне процесуальне значення відповідних підстав закриття кримінального провадження, а й має кримінально-правове значення для визначення суб'єктів, які можуть здійснювати декриміналізацію (скасування кримінальної відповідальності) в Україні.

2. Дискусійним вважаю перше положення новизни, яке виноситься на захист, та яке полягає в тому, що дисертантом вперше доведено, що головною підставою криміналізації діянь, передбачених статтями 366-2 та 366-3 КК України, стала помилка у проведеній раніше Конституційним Судом України – а саме його Рішенням від 27.10.2020 – декриміналізації поведінки, яка була описана у визнаній неконституційною ст. 366-1 КК України. Іншими факторам, які зумовили об'єктивну необхідність прийняття цього рішення, стали зміна точки зору суспільства щодо ступеня суспільної небезпечності як корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень загалом, так і недотримання встановленого порядку декларування зокрема, а також необхідність виконання зобов'язань за міжнародними угодами (с. 11 дисертації).

Помилковість визнання Конституційним Судом України неконституційною ст. 366-1 КК України аж ніяк не може означати, що така помилка стала головною підставою криміналізації діянь, передбачених статтями 366-2 та 366-3 КК України.

Адже саме явище порушення вимог фінансового контролю особами, уповноваженим на виконання функцій держави, у формі умисного неподання е-декларації чи декларування в ній завідомо недостовірної інформації, попри помилку Конституційного Суду України, який рішенням від 27.10.2020 визнав

неконституційною норму у ст. 366-1 КК України, не перестало у зв'язку з цим бути суспільно небезпечним. Добросесність осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не стала непотрібною для оцінки «антикорупційної стійкості» таких функціонерів. Власне це, на наш погляд, було головною підставою (за термінологією дисертанта) для криміналізації діяння, що передбачалося у ст. 366-1 КК України, та залишилося головною підставою криміналізації діянь, передбачених статтями 366-2 та 366-3 цього Кодексу. Сама по собі помилка Конституційного Суду України – це додаткова підстава криміналізації діянь, передбачених у статтях 366-2 та 366-3 КК України.

3. Повною мірою поділяючи підхід В. М. Янівського, який вважає хибним підхід тих науковців, що вказують на недоцільність установлення в КК України відповідальності за декларування недостовірної інформації в окремій нормі, стверджуючи, що таке діяння підпадає під ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366 КК України (у формі внесення в офіційний документ завідомо недостовірних відомостей), та пропонують у ст. 172-6 КУпАП та ст. 366-2 КК України виключити відповідну форму об'єктивної сторони (с. 73 дисертації). При цьому здобувач обґрунтовує свою незгоду з означеним підходом науковців тим, що «ст. 366-2 КК України та ч. 4 ст. 172-6 КУпАП не можуть уважатися спеціальними відносно ст. 366 КК України, адже кримінальну (адміністративну) відповідальність за передбачені ними специфічні форми поведінки, виокремлені з, так би мовити, умовно загальної норми, законодавець пов'язав з іншими ознаками, які не є обов'язковими для складу, закріпленого у цій «загальній» нормі – сума, на яку недостовірні відомості відрізняються від достовірних. Іншими словами, свідомо чи несвідомо, але законодавець фактично визнав, що, на його думку, порівняно із «загальною» підробкою документів, специфіка недостовірного декларування є такою, яка свідчить про недоцільність визнання кримінально протиправними тих його проявів, що

стосуються недостовірних відомостей на суму меншу за ту, яка вказана у ст. 366-2 КК України» (с. 115 дисертації).

Водночас вважаю, що основним аргументом на користь виключення декларування недостовірної інформації з ознак складів адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172-6 КУпАП та кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366-2 КК України, є інший, який стосується того, що таким виключенням буде створено прогалину у кримінально-правовому регулюванні.

На нашу думку, декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування не можна відносити до офіційного документа, який, нагадаємо, виступає предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366 КК України. Хоча у кандидатській дисертації В. М. Янівського стверджується інше - декларація відповідає всім ознакам офіційного документа і має визнаватися різновидом такого документа» (с. 142 дисертації).

Відповідно до примітки ст. 358 КК України під офіційним документом у цій статті та статтях 356 і 366 цього Кодексу слід розуміти документи, що містять зафіксовану на будь-яких матеріальних носіях інформацію, яка підтверджує чи посвідчує певні події, явища або факти, які спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, чи може бути використана як документи - докази у правозастосовчій діяльності, що складаються, видаються чи посвідчуються повноважними (компетентними) особами органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також окремими громадянами, у тому числі самозайнятими особами, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні види документів, що складені з дотриманням визначених законом форм та містять передбачені законом реквізити.

У судовій практиці Верховного Суду сформувалася така усталена правова позиція (див, наприклад, постанову Верховного Суду від 26.03.2019, № 686/18210/15-к. При встановленні ознак офіційного документа як предмета кримінального правопорушення слід керуватися такими критеріями: документ має бути складено, видано чи посвідчено відповідною особою в межах її компетенції за визначеною законом формою та з належними реквізитами; зафіксована в такому документі інформація повинна мати юридично значущий характер – підтверджені чи засвідчені нею конкретні події, явища або факти мають спричиняти чи бути здатними спричинити наслідки правового характеру у вигляді виникнення (реалізації), зміни або припинення певних прав та/або обов'язків.

Окрім того, така правова позиція викладена у постановках Верховного Суду України щодо ознак предмета службового підроблення, яка зводиться до того, що нормативне визначення службового підроблення визнає офіційними документами ті з них, що складаються і видаються службовими особами від імені органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ та організацій, незалежно від форми власності, які посвідчують певні факти і події, що мають правове значення. Ці документи мають бути належним чином складені за формою та містити необхідні реквізити.

Невідповідність документа хоча б одному з наведених критеріїв перешкоджає визнанню його офіційним.

Декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відповідає всім ознакам поняття «офіційний документ», окрім однієї. Така декларація не складається від імені органів державної влади та інших суб'єктів, визначених у примітці ст. 358 КК України. В електронній декларації вказуються відомості про майно, доходи, видатки, зобов'язання особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Тобто, інформація, що стосується виключно суб'єкта декларування та членів його сім'ї. Окрім того, декларація подається

суб'єктом декларування не від імені певного органу, а від свого власного імені. Про таку персоніфікацію подання е-декларацій свідчить, зокрема, необхідність використання для входу до Єдиного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, електронного цифрового підпису суб'єкта декларування. Такий електронний цифровий підпис повинен бути накладений суб'єктом декларування для завершення процедури подання декларації.

Таким чином, вважаю, що оскільки декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування подається від імені такої особи, суб'єкта декларування, а не від імені органів державної влади чи інших суб'єктів, визначених у примітці ст. 358 КК України, то вона не може визнаватися офіційним документом як предметом складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366 КК України.

4. На сторінках дисертації В. М. Янівський не оминає проблематику тлумачення суб'єктів складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366-2 та 366-3 КК України, у частині відповідальності посадових осіб юридичних осіб публічного права. Зокрема, автор аналізує роз'яснення НАЗК від 03.02.2021, відповідно до яких під «посадовими особами юридичних осіб публічного права» розумілися особи, які мають повноваження здійснювати організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції; ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», відповідно до якого посадовими особами юридичної особи публічного права є голова та член наглядової ради, ради директорів, виконавчого органу, комісії з припинення (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії), ліквідатор, керівник, заступник керівника, головний бухгалтер, корпоративний секретар такої юридичної особи публічного права, а також особа, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу, та її заступники, голова та члени іншого органу управління юридичної особи (крім консультативного), якщо утворення такого органу передбачено законом або статутом юридичної особи публічного

права; Роз'яснення НАЗК від 13.11.2023 щодо застосування окремих положень Закону стосовно заходів фінансового контролю.

Тобто автор прослідковує еволюцію на нормативному рівні підходів до розуміння поняття посадової особи юридичної особи публічного права.

Резюмуючи такий екскурс, В. М. Янівський відзначає, що «намагаючись у цій роботі не заглиблюватись у некримінально-правове за своїм змістом питання про коло передбачених Законом декларантів, водночас ми не можемо оминати увагою злободенну проблему того, що новою законодавчою дефініцією поняття «посадова особа юридичної особи публічного права» було звужено перелік таких осіб, на яких поширюється дія Закону. Зокрема, у згаданих вище Роз'ясненнях від 13.11.2023 НАЗК прямо вказав на те, що у зв'язку з відміченим звуженням суб'єктами декларування більше не являються посадові особи відокремлених структурних підрозділів юридичної особи публічного права».

Окремі твердження дисертанта, на мою думку, є сумнівними. Йдеться про те, що дослідження проблематики розуміння поняття посадових осіб юридичних осіб публічного права має некримінально-правове значення. З огляду на те, що від вирішення означених питань залежить установлення такого елемента складу кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366-2 та 366-3 КК України, як суб'єкт кримінального правопорушення, проблема визначення змісту поняття посадових осіб юридичних осіб публічного права є вкрай важливою та такою, що потребує прискіпливого дослідження та встановлення.

На мою думку, у контексті вирішення питання про встановлення змісту поняття посадової особи юридичної особи публічного права слід зупинитися, зокрема, на встановленні того, чи належить юридична особа до юридичних осіб публічного права.

Належність юридичних осіб до юридичних осіб публічного права була і залишається проблемною. Адже Цивільний кодекс України чітко не врегульовує питання про це. Водночас науковці стверджують, що для

з'ясування питання, чи належить та або інша юридична особа (об'єднання юридичних осіб) до юридичних осіб публічного чи приватного права, необхідно аналізувати всю сукупність нормативно-правових актів та правовстановлюючих документів, які визначають правовий статус безпосередньо цієї юридичної особи (об'єднання).

Наприклад, у практиці проблемним було віднесення до юридичних осіб публічного права АТ «Укрзалізниця». Належність чи неналежність Товариства до юридичних осіб публічного права безпосередньо впливає на необхідність виконання вимог Розділу VII Закону стосовно обов'язку подавати щорічні та інші види електронних декларацій, передбачених зазначеним розділом Закону.

Зважаючи на те, що Статут акціонерного товариства «Українська залізниця», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 02.09.2015 №735 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 31.10.2018 № 938) не містить визначення статусу Товариства як юридичної особи публічного або приватного права, нижче наводяться наявні на сьогодні документи Товариства, що містять висновки про належність Товариства до юридичних осіб приватного права в розумінні Цивільного кодексу України, а саме висновок науково-правової експертизи Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака від 02.08.2017 № 01-9/1-161, висновок науково-правової експертизи Ради науково-правових експертиз при Інституті держави та права імені В.М. Корецького НАН України від 12.03.2018 № 126/55-С, рішення правління від 27.11.2019 №Ц-46/105 про схвалення висновків Робочої групи з визначення виду юридичної особи.

Такі ж питання виникають, наприклад, стосовно посадових осіб АТ «Державний ощадний банк України».

Тому у роботі слід було б відповідне питання розглянути, оскільки вони є важливим для встановлення кола осіб, які можуть виступати суб'єктами

кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366-2 та 366-3 КК України.

5. Невирішеною у дисертації залишилася ще одна проблема, надзвичайно важлива для правозастосування.

Антикорупційне законодавство України, як відомо, є надзвичайно динамічним. У нього вносяться досить часто зміни та доповнення. Вони можуть стосуватися й переліку осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які стали суб'єктами декларування «зненацька».

Наприклад, відповідно до пункту «в» частини 2 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» у редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції» від 02.10.2019 № 140-IX, який набрав чинності 18.10.2019 особами, що прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, є представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій, утворених відповідно до Закону України «Про державну службу», Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», інших законів (крім іноземців-нерезидентів, які входять до складу таких комісій), Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», і при цьому не є особами, зазначеними у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої цієї статті.

Вказані особи є суб'єктами декларування, а отже можуть бути суб'єктами складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366² та 366³ КК України.

Порівняно з редакцією вказаного пункту перелік суб'єктів декларування розширився за рахунок додавання до нього представників громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної

кваліфікації, інших осіб, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій, утворених відповідно до будь-яких законів України.

Наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 11 Закону України «Про державне бюро розслідувань» Директор Державного бюро розслідувань (далі – ДБР) призначається на посаду Президентом України за поданням комісії з проведення конкурсу на зайняття посади Директора ДБР.

Порядок утворення вказаної комісії регламентується далі у цій же статті.

Таким чином, обов'язок декларувати у членів Конкурсної комісії з вибору Директора ДБР виник з 18.10.2019.

У зв'язку з цим виникає запитання такого характеру.

Члени конкурсної комісії з вибору Директора ДБР стали суб'єктами декларування не з початку кампанії декларування, яка триває щороку з 01.04.2019, як це має місце стосовно інших суб'єктів декларування, а з 18.10.2019. Це поставило таких членів конкурсної комісії у більш не вигідне правове становище порівняно з іншими суб'єктами декларування, позаяк вони позбавлені були можливості вести облік своїх доходів та майна, що підлягає декларуванню, отримати та верифікувати засоби ідентифікації у системі електронного декларування.

Окрім того, обов'язок у членів конкурсних комісій виник з 18.10.2019. Тому й вони зобов'язані подати декларацію виключно починаючи з вказаного періоду, а не за цілий рік, як у випадку декларування іншими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Проте система електронного декларування не знає такого виду декларування, як подання декларації за частину року.

Тому чи є суб'єктами декларування, а отже суб'єктами складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366² та 366³ КК України, які не подали щорічні декларації осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за 2019 рік?

Марін Олександр Костянтинович – завідувач науково-дослідної лабораторії Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент:

1) Це питання потрошку вже стає традиційним. Коли дисертант описує соціальну обумовленість того чи іншого явища, появи у КК України тієї чи іншої статті, то «автоматично» зазначає про те, що відбулася криміналізація і очікувано звертаю свою увагу на науковий доробок, які справді є значний, присвячений підставам, приводам принципам і т.д. криміналізації. Але чи у всі випадках відбувається «встановлення» кримінальної відповідальності. Очевидно – ні. Дуже часто, а у випадках законодавчих новел – відгуків на кричущу проблему, відповідальність не встановлюється, а диференціюється. Так відбувається із появою у КК України спочатку ст. 366-1, а згодом – 366-2 КК. Звісно, що у випадку зі ст. 366-1 КК мова йде про частково диференціацію відповідальності, а частково – криміналізацію поведінки, адже відповідальності за неподання декларації раніше у КК встановлено не було. Менше з тим, складно, напевно буде заперечити, що диференціація кримінальної відповідальності та криміналізація поведінки – процеси різні і соціальна обумовленість та принципи проведення в них також напевно відрізняються. Звісно, автор дисертації досить вдало використав запропонований у науці підхід виділення «специфічних» кримінально-правових норм (що особливо приємно), однак такий мало вивчений характер співвідношення між кримінально-правовими нормами не виключає, що це так само диференціація відповідальності. Тут виникає достатньо складна ситуація із наявністю відповідного доробку доктрини щодо соціальної обумовленості диференціації відповідальності та правил її проведення, що ставить перед дисертантом специфічне творче завдання. Хотілося б під час відповіді на це зауваження опонента почути думку здобувача ступеня про те, чи бачить він різницю між цими процесами у частині їх обумовленості та принципів реалізації, і, якщо бачить, то у чому саме вона проявляється.

2) Міркування автора дисертації, які стосуються об'єкта складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, також викликало декілька запитань. Насамперед, як дисертант може довести що безпосередні об'єкти посягань, передбачених у ст. ст. 366-2 та 366-3 КК, лежать у площині родового об'єкта кримінальних правопорушень, передбачених розділом XVII Особливої частини КК. По-друге, складно погодитись із позицією п. 4 новизни відносно того, що відносини у сфері протидії корупції необхідно визнавати не просто додатковим, а саме обов'язковим додатковим об'єктом досліджуваних порушень вимог фінансового контролю. Виникає, як на мене, закономірне питання про те, що автор розуміє під додатковим об'єктом? У моєму розумінні – це відносини, які охоплені якимось розділом КК, де є родовим об'єктом, якому шкода заподіюється обов'язково, але не насамперед. З тих самих міркувань виходять, наприклад, і автори відповідних розділів останніх підручників з кримінального права. Якщо у дисертанта інше розуміння додаткового обов'язкового об'єкта, то варто його якось обґрунтувати. Інакше теорія об'єкта у частині класифікації по горизонталі втрачає кримінально-правовий смисл і додатковим об'єктом можуть визнаватися будь-які суспільні відносини, які не входять у зміст так званого загального об'єкта (наприклад, відносини у сфері захисту дисертації).

3) Дисертанту варто було б проявити більшу послідовність у обґрунтуванні позиції щодо використання для позначення розрахункових одиниць у тексті КК одного показника – у нашому випадку – неоподаткованого мінімуму доходів громадян у відомому всім розумінні. У одній частині дисертації (наприклад, на с. 79) автор аргументовано критикує законодавця за використання «прожиткового мінімуму», а у інших частинах роботи (у вступі та на с. 119) сам цим займається. Витання однакових розрахункових одиниць – це, зокрема, питання балансу між ступенем небезпеки та караністю вчиненого, тому применшувати його значення – не варто.

4) Принципи криміналізації, як вони тут названі, – наріжний камінь кримінального права. Будь-який європейський підручник з кримінального права починається із положень про легітимізацію кримінального права, про обґрунтованість втручання держави у права людини найсуворішими законними засобами, тому величезний плюс, що вони розглядаються у цій роботі. Однак реалізується типовий, традиційний, пострадянський підхід: ми говоримо про допустимість криміналізації, а треба говорити про *ultima ratio* – крайню необхідність, останній засіб. У цьому відношенні на увагу заслуговує незахищена дисертація С. Шевченко з Львівського університету, результати якої викладено у монографії Принцип пропорційності у криміналізації діянь. Київ: Дакор, 2024. 320 с. Не на правах реклами), але рекомендую цю працю, як таку, яка зробить зсув у правильному напрямі щодо розуміння підстав та принципів криміналізації.

5) У роботі є й інші, невеликі «дефекти», які відображають, швидше, характер надмірної прискіпливості опонента, ніж справжні недоліки. Так, автор у деяких місцях наводить посилання на вчених, до заслуг яких можна віднести багато справді авторських положень, однак не ті, на які посилається дисертант. Так, наприклад, цит.: «Як зазначає все той-таки В. О. Гацелюк, закон виокремлює два критерії неосудності: медичний та юридичний». Віталій Олександрович, при всій повазі, не автор цього твердження, ніколи не досліджував неосудність і т.д. Серед методів дослідження у дисертації названий логіко-юридичний метод (с.10 роботи)? Те, що логіку викладають для юристів окремо, це зрозуміло, однак це не якась інша логіка. Чи автор має власну позицію з цього приводу?

Задоя Костянтин Петрович – професор кафедри кримінально-правової політики та кримінального права навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук, доцент:

1. Янівський В.М. послідовно обстоює ідею декриміналізації умисного неподання декларації шляхом виключення з КК його статті 366-3 та встановлення за таку поведінку суто адміністративної відповідальності. Хоча на підтримку цієї ідеї дисертант наводить низку аргументів, які не можна назвати нераціональними чи нерелевантними, викликають занепокоєння можливі практичні наслідки втілення цієї ідеї в життя. Чи не призведе таке законодавче рішення до підриву самої системи декларування, передбаченої антикорупційним законодавством України? Приводи для таких побоювань дають у сукупності вкрай обмежені строки накладення адміністративних стягнень, велика кількість суб'єктів декларування, обмеженість ресурсів правозастосовних органів і судової системи та значна кількість корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень, яка щороку вчиняється в Україні. Складається враження, що декриміналізація умисного неподання декларації підштовхуватиме недоброчесних суб'єктів декларування приховувати незаконно набути статки шляхом неподання декларацій з розрахунком, що в кінцевому підсумку вони взагалі не зазнають за це відповідальності або ж така відповідальність буде для них значно менш суворою, ніж та, що випливає з чинної статті 366-3 КК. На жаль, дисертант не дає належної оцінки цьому ризику, що виглядає упущенням у світлі того, що корупція продовжує залишатися болючою проблемою для Української держави.

2. Дисертант солідаризується з висловленою іншими авторами тезою про те, що склад декларування недостовірної інформації є закінченим не з моменту внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації, а з моменту закінчення 30-денного строку її виправлення. Однак у такому випадку потребує додаткового пояснення правова природа дій декларанта з внесення до декларації завідомо недостовірних відомостей до закінчення зазначеного 30-денного строку. Такі дії слід вважати лише підготовчими чи все ж виконанням об'єктивної сторони декларування недостовірної інформації? Чи вважає дисертант, що об'єктивна сторона

декларування недостовірної інформації включає два діяння: власне внесення до декларації недостовірної інформації (дія) та наступну бездіяльність суб'єкта декларування з невиправлення інформації? Якщо ні, то чи вважає дисертант сам вплив 30-денного строку частиною об'єктивної сторони декларування недостовірної інформації, і якщо так, то чи не вимагає це докорінного перегляду усталених в кримінальному праві України уявлень про об'єктивну сторону кримінального правопорушення?

3. Янівський В.М. неодноразово згадує в критичному сенсі Рішення Конституційного Суду України (далі — КСУ) у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України “Про запобігання корупції”, Кримінального кодексу України № 13-р/2020 від 27 жовтня 2020 року, яким було визнано неконституційною статтю 366-1 КК. Це не викликає заперечень, оскільки й автор цих рядків також свого часу критикував згадане Рішення. Однак, як видається, дисертантові варто було б звернути увагу й на питання про те, чи не впливає з того, що (і) КСУ так і не переглянув вказане Рішення, (ii) згідно з ч. 3 ст. 8 Конституції України її норми є нормами прямої дії, а (iii) зміст статей 366-2 та 366-3 КК максимально подібний до змісту визнаної неконституційною статті 366-1 КК, обов'язок органів кримінальної юстиції, які розслідують або розглядають кримінальні провадження щодо кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366-2 та 366-3 КК, утримуватися від застосування вказаних положень закону України про кримінальну відповідальність з метою недопущення порушень конституційних прав людини, задекларованих КСУ в Рішенні № 13-р/2020 від 27 жовтня 2020 року.

4. У тексті дисертації Янівський В.М., характеризуючи склади кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена статтями 366-2 та 366-3 КК, неодноразово посилається на надані Національним агентством з питань запобігання корупції роз'яснення що стосуються процедури подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій

держави або місцевого самоврядування. Видається, що дисертанту варто було б предметніше звернути увагу на природу таких роз'яснень, а також не питання про те, чи мають ці роз'яснення братися до уваги при застосуванні положень кримінального закону. Це видається особливо актуальним у світлі скептичного ставлення до таких правових документів, яке нещодавно висловив в одному зі своїх рішень Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує Янівському Володимирі Миколайовичу ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Голова спеціалізованої вченої ради

підпис

ЗАСВІДОЧЕНО

Вчений секретар університету

« » травня 2018 р.

Тетяна МІХАЙЛІНА